

اگرچه قانون گذار شکل و غالب خاصی برای تأسیس و تشکیل شرکت تعاونی در نظر نگرفته است اما بر اساس قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، يك شرکت تعاونی می تواند در غالب سهامی عام نیز فعالیت داشته باشد . [1] شرکت تعاونی سهامی عام نه تنها در قوانین تجاری سایر کشورها به رسمیت شناخته نشده بلکه از منظر تقسیمات هفتگانه شرکت های تجاری در قانون تجارت جمهوری اسلامی ایران نیز شناسایی چنین شرکتی دشوار خواهد بود زیرا شرکت تعاونی قسیم شرکت سهامی بوده و انقسام، ظهور در تباین آن دو است. نسبت به این نکته که آیا شرکت تعاونی سهامی عام مدّ نظر قانون گذار يك شرکت تلفیقی از هردو نوع شرکت تجاری است و یا حقیقتاً يك نوع شرکت سهامی عام است که از مزایای قانونی شرکت های تعاونی بهره مند می باشد، تصریحی در قانون نیامده و همین امر موجب اختلاف نظر بین حقوق دانان نیز گردیده است، هرچند از مفاد بند ۹ ماده ۱ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی بدست می آید که اساساً شرکت تعاونی سهامی عام، زیر مجموعه ی شرکت های سهامی عام بوده و تابع قوانین شرکت های سهامی عام می باشد. بدیهی است براساس این نکته، در موارد تعارض قوانین شرکت های سهامی و شرکت های تعاونی و تنافی بین آن دو، باید به قوانین شرکت های سهامی عمل نمود و قوانین شرکت های تعاونی صرفاً در موارد سکوت قانون شرکت های سهامی معتبر خواهد بود. از طرفی دیگر با بررسی موادّ قانونی روشن می شود که قانون گذار مختصاتی برای شرکت های تعاونی سهامی عام در نظر گرفته است که آن را از هردو شرکت سهامی و تعاونی متمایز می کند. با این حال باید دید که این چنین شرکتی از بین خصوصیات هریک از شرکت های سهامی و تعاونی، متّصف به کدامیک می شود.

به برخی از تفاوت های شرکت های سهامی و تعاونی اشاره می کنیم:

- شرکت های سهامی با هدف فعالیت های اقتصادی و سودآوری تشکیل می شود [2]، و حال آنکه هدف اساسی از تأسیس شرکت های تعاونی، خودیاری و رفع نیازهای مشترك بوده و حصول سود مقصود نهایی نمی باشد [3].

- شرکت سهامی شرکتی است که بخشی از سرمایه آن توسط پذیره نویسی و عرضه سهام به مردم تأمین گردد [4]، لکن در شرکت های تعاونی مؤسسين ملزم به تأمین ۵۱٪ سرمایه کل شرکت هستند و بقیه ی سرمایه صرفاً از راه مشارکت های دولتی و مزایای بانکی قابل تأمین است و این مشارکت موجب عضویت در شرکت نخواهد بود [5].
- سهام شرکت های سهامی عام می تواند به صورت با نام و بدون نام عرضه شود [6]، اما سهام شرکت های تعاونی فقط باید به صورت با نام باشد. [7] قانون گذار در شرکت های تعاونی سهامی نیز کلیه سهام را با نام ملاحظه نموده است [8].
- شرکت سهامی از انواع شرکت های اموال است و تصمیم گیری آن و حق رأی بر اساس تعداد سهم می باشد [9]، لکن شرکت تعاونی از انواع شرکت های اشخاص است و هر عضو واجد حق رأی واحد می باشد و مقدار سرمایه و سهام او تفاوتی ایجاد نمی کند [10].
- ملکیت سهام در شرکت های سهامی محدود به سقفی نیست اما در شرکت های تعاونی هیچ عضوی نمی تواند مالک بیش از يك هفتم سرمایه شرکت تعاونی باشد. [11] قانون گذار در شرکت های تعاونی سهامی عام نیز مالکیت اشخاص حقیقی را محدود به ۵٪ سهام شرکت و اشخاص حقوقی سهامدار شرکت های تعاونی فراگیر ملی یا تعاونی سهامی عام و یا شرکت سهامی عام را محدود به ۲۰٪ سهام شرکت و سایر اشخاص حقوقی را محدود به ۱۰٪ نموده است [12].
- سهامداران شرکت های سهامی می توانستند اشخاص حقوقی دولتی باشند برخلاف شرکت های تعاونی که عضویت اشخاص حقوقی دولتی ممنوع بود. [13] در شرکت های تعاونی سهامی نیز اشخاص حقوقی دولتی می توانند در مناطق کمتر توسعه یافته تا ۴۹٪ و در مناطق توسعه یافته تا ۲۰٪ سهام شرکت را مالک باشند [14].

---

[1] بند ۹ ماده ۱ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی: شرکت تعاونی سهامی عام: نوعی شرکت سهامی عام است که با رعایت قانون تجارت و محدودیت های مذکور در این قانون تشکیل شده باشد.

[2] ماده ۲ لایحه اصلاحیه قانون تجارت: شرکت سهامی شرکت بازرگانی محسوب میشود ولو اینکه موضوع عملیات آن امور بازرگانی نباشد.

[3] ماده ۲ قانون شرکت های تعاونی: شرکت تعاونی شرکتی است از اشخاص حقیقی یا حقوقی که به منظور رفع نیازمندیهای مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضاء از طریق خودیاری و کمک متقابل و همکاری آنان موافق اصولی که در این قانون مصرح است، تشکیل می شود.

[4] ماده ۴ لایحه اصلاحیه قانون تجارت: شرکت سهامی بدو نوع تقسیم می شود: نوع اول - شرکت هایی که مؤسسين آنها قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند. اینگونه شرکتها شرکت سهامی عام نامیده می شوند. نوع دوم - شرکت هایی که تمام سرمایه آن توسط مؤسسين تأمین گردیده است. اینگونه شرکتها شرکت سهامی خاص نامیده می شوند.

[5] ماده ۱۷ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: شرکتهای تعاونی شرکتهائی است که تمام یا حداقل ۵۱٪ سرمایه بوسیله اعضاء در اختیار شرکت تعاونی قرار می گیرد و وزارتخانه ها، سازمانها، شرکتهای دولتی و وابسته به دولت و تحت پوشش دولت، بانکها، شهرداری ها، شوراهای اسلامی کشوری، بنیاد مستضعفان و سایر نهادهای عمومی می توانند جهت اجرای بند ۲ اصل ۴۳ از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر از قبیل مشارکت، مضاربه، مزارعه، مساقات، اجاره، اجاره به شرط تملیک، بیع شرط، فروش اقساطی، صلح، اقدام به کمک در تأمین و یا افزایش سرمایه شرکتهای تعاونی نمایند بدون آنکه عضو باشند.

[6] ماده ۲۴ لایحه اصلاحیه قانون تجارت: سهم قسمتی است از سرمایه شرکت سهامی که مشخص میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در شرکت سهامی می باشد. ورقه سهم سند قابل معامله ای است که نماینده تعداد سهامی است که صاحب آن در شرکت سهامی دارد. تبصره ۱ - سهم ممکن است با نام و یا بی نام باشد. تبصره ۲ - در صورتیکه برای بعضی از سهام شرکت با رعایت مقررات این قانون مزایائی قائل شوند اینگونه سهام سهام ممتاز نامیده می شود.

[7] ماده ۱۰ قانون شرکت های تعاونی: سرمایه شرکت تعاونی نامحدود و سهام آن با نام و مسئولیت هر عضو محدود به میزان سهمی است که از سرمایه شرکت خریداری و یا تعهد نموده است.

[8] بند ۶ ماده ۱۲ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی: کلیه سهام، با نام بوده و تملک یا نقل و انتقال آن منوط به ثبت در دفتر سهام شرکت و رعایت سقف مالکیت

سهام مقرر در اساسنامه به تصویب هیأت مدیره است که نباید از سقف مقرر در این ماده تجاوز کند. هر توافقی بر خلاف حکم این بند باطل و بلا اثر خواهد بود.

[\[9\]](#) تبصره ماده ۷۵ لایحه اصلاحیه قانون تجارت: در مجمع عمومی مؤسس کلیه مؤسسين و پذیرهنویسان حق حضور دارند و هر سهم دارای یک رأی خواهد بود.

[\[10\]](#) ماده ۷ قانون شرکت های تعاونی: مجمع عمومی عالیترین مرجع اتخاذ تصمیم و ابراز اراده جمعی اعضا برای اداره امور شرکت است که در آن تمام اعضاء حق دارند حضوری هم رسانند و رأی خود را درباره موضوع دستور جلسه مجمع بدهند. در مجمع عمومی هر عضو قطع نظر از تعداد سهام فقط دارای یک رأی است.

[\[11\]](#) ماده ۱۱ قانون شرکت های تعاونی: میزان سهام هر عضو را می توان در اساسنامه به نسبت امکان معاملات او با شرکت تعیین نمود و در هر حال میزان سهام یک عضو نباید از یک هفتم کل سرمایه تجاوز کند.

[\[12\]](#) ماده ۱۲ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی: وزارت تعاون موظف است تمهیدات لازم را به منظور تشکیل و توسعه تعاونی های سهامی عام با رعایت شرایط زیر معمول داشته و بر حسن اجرا آن نظارت نماید: ۱- حداکثر سهم هر شخص حقیقی، مستقیم و غیرمستقیم در زمان تأسیس و طول فعالیت نباید از ۵ درصد سرمایه شرکت تجاوز کند. (اصلاحی به موجب قانون اصلاح قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۲۲/۳/۱۳۹۷). اشخاص حقوقی سهامدار شرکت تعاونی سهامی عام، هرگاه خود، تعاونی فراگیر ملی، تعاونی سهامی عام یا شرکت سهامی عام باشند، حداکثر حق مالکیت بیست درصد (۲۰٪) سهام را داشته و سایر اشخاص حقوقی متناسب با تعداد سهامداران مستقیم و غیرمستقیم خود حداکثر حق مالکیت ده درصد (۱۰٪) از سهام را خواهند داشت. در مواردی که تعاونی سهامی عام در حوزه فعالیت های پولی و بانکی وارد شود احکام ماده (۲) این قانون بر این ماده قانونی حاکم خواهد بود. (اصلاحی به موجب قانون اصلاح قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۲۲/۳/۱۳۹۷).

[\[13\]](#) ماده ۸ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: عضو در شرکتهای تعاونی شخصی است حقیقی یا حقوقی غیر دولتی که واجد شرایط مندرج در این قانون بوده و ملتزم به اهداف بخش تعاونی و اساسنامه قانونی آن تعاونی باشد.

[\[14\]](#) بند ۳ ماده ۱۲ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی: هر یک از اشخاص حقوقی دولتی و مجموع آنها با رعایت مفاد این قانون در مناطق کمتر توسعه یافته تا چهل و نه درصد (۴۹٪) و در سایر مناطق تا بیست درصد (۲۰٪) فعالیت های مجاز در این قانون مجاز به مشارکت با تعاونی از منابع داخلی خود هستند. مؤسسات عمومی غیردولتی نیز هر یک تا بیست درصد (۲۰٪) و جمعاً تا چهل و نه درصد (۴۹٪) مجاز به مشارکت هستند. در هر حال سهم مجموع بنگاه ها و مؤسسات عمومی غیردولتی و شرکت های دولتی مستقیم و غیرمستقیم چه در میزان سهام و چه در کرسی های هیأت مدیره نباید از چهل و نه درصد (۴۹٪) بیشتر گردد.